

Facit

sid 1

1. Läraren rättar.
2. Därför att vetenskapsmän började att studera stjärnor och planeter på himlen.
3. Nicolaus Kopernikus.
4. Därför att det är så kallt vid polerna att all is inte hinner smälta.

sid 2

1. 6 st. Nordamerika, Sydamerika, Eurasien, Afrika, Australien och Antarktis.
2. 7 st.
3. Nordamerika, Sydamerika, Europa, Asien, Afrika, Oceanien och Antarktis.
4. Europa och Asien. Eurasien.
5. Atlanten, Stilla havet och Indiska oceanen..
6. Läraren rättar.

sid 3

1. Gradnät
2. Longituder eller meridianer
3. Nollmeridianen.
4. Latituder.
5. Ekvatorn.
6. Läraren rättar.

sid 4

1. Sverige, Norge, Finland, Danmark och Island.
2. Grönland, Färöarna och Åland.
3. Till Skandinavien räknas Sverige, Norge och Danmark.
4. Till Fennoskandia räknas Sverige, Norge, Danmark, Finland och en mindre del av nordvästra Ryssland.
5. Tre av språken är nära släkt med varandra. Många i Finland förstår svenska. Många på Island förstår danska. De nordiska länderna har en gemensam historia.
6. Nordiska rådet, Nordiska ministerrådet, Föreningen Norden, samt inom idrottens värld.

sid 5

1. Torne älv
2. Bottenviken
3. Sognefjorden
4. Själland
5. Stora Bält
6. Vesterhavet
7. Finska viken
8. Spetsbergen
9. Skärgårdshavet
10. Norska havet
11. Danmarkssundet
12. Reykjavik
13. Torshavn

sid 6

Läraren rättar.

sid 7

1. Reykjavik - 2. Bergen - 3. Stavanger - 4. Oslo
5. Århus - 6. Odense - 7. Helsingör - 8. Köpenhamn
9. Stockholm - 10. Vasa - 11. Åbo - 12. Helsingfors
13. Glomma - 14. Mjösa - 15. Kemi älv (Kemijoki)
16. Saima - 17. Limfjorden - 18. Vatnajökull
19. Hekla - 20. Galdhöpiggen - 21. Glittertind
22. Bornholm - 23. Åland - 24. Jylland

sid 8

1. För ungefär 100 000 år sedan blev vädret kallare. Det började snöa väldigt mycket. Under somrarna hann aldrig snön smälta bort. Till sist packades snön till is som sedan växte.
2. Sex stycken
3. Renar, älgar, vargar och mammutar.
4. Läraren rättar.

sid 9

1. 3 000 meter
2. ungefär 70 000 år
3. för ungefär 10 000 år sedan
4. Inlandsisen hade med sin tyngd pressat ned land och mark under sig. När isen började smälta och försvann kunde marken sakta höja sig.
5. När renarna vandrade in i Norden, följde människorna efter.
6. De jagade ren, älg, hjort och vildsvin.
7. De odlade korn och vete.
8. Frön, nötter, rötter, honung, frukt, bär, fågelägg och insekter.
9. De röjde skog, brände skog och anlade åkrar.

sid 10

1. Norden är stort till ytan och Golfströmmen påverkar en del av Norden.
2. Golfströmmen för med sig varmt vatten till Norden från den Mexikanska golfen.
3. Golfströmmen gör så att Norden får ett mildt klimat.
4. Inlandsklimat har varma somrar och kalla vintrar.
5. Kustklimat har svala somrar och milda vintrar.
6. I Sveriges västra delar har man mer ett kustklimat. I Sveriges östra delar har man ett inlandsklimat. I de norra delarna kan vintrarna bli rejält kalla.
7. Vintrarna är kalla, långa och mörka. På somrarna hinner ofta inte snö och is smälta bort.
8. Om du befinner dig norr om polcirkeln kan det under vintrarna en kortare eller längre tid vara mörkt dygnet runt.

sid 11

1. Skanderna
2. Skanderna är en äldre bergskedja än Alpena och har under lång tid blivit nedslipad av inlandsisen.
3. De har bildats när inlandsisen har gröpt ur berggrunden.
4. Fjordar
5. Tajgan
6. Bottenhavet
7. Skärgård

sid 12

Läraren rättar.

sid 13

1. Ex. att arbeta i bank, affär, kontor eller restaurang, att köra lastbil eller buss, att arbeta inom skola och vård.
2. Det är alla arbeten inom skola och vård.
3. Det kan vara smör, ost, kött, fläsk och öl.
4. Det kan vara bilar, flygplan, cyklar, hammare, sågar, kastruller, matbestick.
5. Olja och naturgas
6. *Verkstadsindustrin* - I princip alla
Skogsindustrin - Sverige, Finland
Fiskeindustrin - Främst Norge och Island.
Jordbruk och livsmedel - Danmark, Sverige och Island
Olja och gasutvinning. - Norge och Danmark
Gruvindustrin - Sverige, Finland och Danmark
Service och tjänster - I princip alla

sid 14

1. Norden är tätbefolkat. - FALSKT
2. De flesta människorna bor i storstadsområden nära de nordiska huvudstäderna. - SANT
3. Tre av Nordens huvudstäder ligger på samma breddgrad. - SANT
4. Dessa är Reykjavik, Oslo och Stockholm - FALSKT
5. I Norden bor det ungefär 25 miljoner människor. - SANT
6. Nederländerna och Belgien har tillsammans dubbelt så många invånare som hela Norden - FALSKT
7. Sverige är Nordens folkrikaste land. - SANT
8. I Danmark bor de flesta människorna på ön Själland - SANT
9. I Finland bor de flesta människorna i den norra delen av landet - FALSKT
10. I Norge bor de flesta människorna längs kusten. - SANT
11. Islands hela befolkning är ungefär 1 miljon. - FALSKT

sid 15

1. svenska, danska och norska
2. svenska, danska, norska, isländska och färöiska.
3. De förnyar inte sitt språk med låneord. Istället hittar man på egna isländska ord till nya saker.
4. grönländska
5. Läraren rättar.
6. Läraren rättar.
7. Läraren rättar.

sid 16

1. De samarbetar om en gemensam arbetsmarknad, fritt resande inom Norden, forskning, miljöarbete, kultur och utbildning.
2. Här träffas politiker från Nordens alla länder. De åtta vingpennorna symboliserar de fem nordiska länderna och de tre självstyrande områdena.
3. Läraren rättar.
4. Man kan brevväxla med andra skolklasser i Norden och skicka e-post till varandra.
5. Sverige, Danmark och Finland
6. **Kalmarunionen** - *Ett förbund mellan länderna på 1400-talet*, **Nordiska rådet** - *Här träffas politiker från Nordens alla länder*, **Föreningen Norden** - *En förening som kan hjälpa skolklasser i Norden att brevväxla med varandra*, **NATO** - *En militär försvarsorganisation*, **Nordiska ministerrådet** - *Här träffas ländernas statsministrar.*

sid 17

1. Sverige
2. Island
3. Danmark
4. Sverige
5. Danmark
6. euro
7. nynorsk, bokmål, samiska
8. samiska, jiddisch, meänkieli, finska, romani
9. Läraren rättar.

sid 18

1. Sverige, Norge, Finland, Ryssland
2. Sápmi
3. Norge
4. finska och estniska
5. nordsamiska, centralsamiska och sydsamiska
6. Många samiska föräldrar under 1960 och 1970-talet uppmuntrade inte sina barn att prata och lära sig samiska, eftersom de själva hade dåliga upplevelser över att prata samiska under sin egen skolgång.
7. Att samerna var först med att bo i ett landområde innan några andra människor kom dit.
8. De flyttade med sina renflokar när djuren vandrade upp på fjället och ner från fjället.
9. ex. snöskotrar, helikoptrar och mobiltelefoner.

sid 19

1. Läraren rättar.
2. 6 februari
3. Därför att det första samiska landsmötet hölls i Trondheim den 6 februari 1917.
4. **ackja** - en släde som kan spännas efter renen, **kåta** - en samisk bostad, **seite** - en helig sten, **nåjd** - en slags samisk präst, **sametinget** - samernas egen riksdag, **Jokkmokk** - här hålls varje år en stor samisk marknad.

sid 20

Karta

- 1 STOCKHOLM - 2 GÖTEBORG - 3 MALMÖ
4 UPPSALA - 5 UMEÅ - 6 ÖLAND -
7 GOTLAND - 8 VÄNERN - 9 VÄTTERN

Frågor

1. I norra Sverige finns fjällområden och barrskogar. i södra Sverige finns lövskogar och slätter med jordbruksmark.
2. Sverige är ett långt land. I norr kan vintrarna vara kalla. I söder är vintrarna milda.

sid 21

1. skogen, odlingsbar mark, vattnet och berggrunden.
2. papper, pappersmassa och virke
3. Vattnet ger oss fisket, möjligheter till transport, samt att vatten från älvarna kan ge oss vattenkraft.
4. odlingsbar mark - jordbruk - säd, oljeväxter, potatis, grönsaker
skog - skogsindustri - papper, pappersmassa, virke
havet - fiskindustri - fisk, skaldjur
berggrunden - gruvindustri - metaller
forsande älvar - vattenkraft - elektricitet

sid 22

1. Malmö
2. Stockholms stadshus, Globen, slottet
3. Läraren rättar.
4. ex. Volvobilar, möbler från IKEA, glas, flygplan, musik.
5. Max Martin, Shellback, Roxette och ABBA
6. jäst fisk på burk.
7. Läraren rättar.
8. **Nusnäs** - tillverkning av dalahästar, **Gränna** - tillverkning av polkagrisar, **Jukkasjärvi** - varje år byggs ett ishotell, **Visby** - en ringmur går runt staden, **Liseberg** - nöjesfält i Göteborg

sid 23

Karta

- 1 KÖPENHAMN - 2 ODENSE - 3 HELSINGÖR
4 ÅRHUS - 5 ÅLBORG - 6 ESBJERG
7 SJÄLLAND - 8 FYN - 9 JYLLAND

Frågor

1. Det är svala somrar och milda vintrar och ofta en hel del nederbörd.
2. Det finns både långa sandstränder och branta kalkstensklippor.
3. vita kritklippor

sid 24

1. öl, smör, ost, bacon, fläsk, korv, leverpastej
2. Vesterhavet och Nordsjön
3. odlingsbar mark - jordbruk - bacon, fläsk, korv
vind - vindkraftverk - elektricitet
havet - fiskindustri - sill
berggrunden - cementtillverkning - cement
berggrunden - utvinning av olja och gas - olja och gas
4. viktig stad för oljeutvinning och fiskenäringen
5. en plats med väldiga sanddyner
6. Yding Skovhøj, 173 meter
7. Läraren rättar

sid 25

1. Själland, Fyn, Lolland, Falster och Bornholm.
2. Jylland
3. Öresundsbron
4. Grönland och Färöarna
5. Författare av sagor
6. Skagenmålarna
7. Tuborg och Carlsberg
8. Legotillverkning och Legoland
9. cement, Tuborg, bacon, räkor, öl, möbler, grädde, ost, lego, smör, korv

sid 26

Läraren rättar.

sid 27

1. FÄRÖARNA - Namnet betyder Färöarna, Här har man självstyre, Huvudstaden heter Thorshavn, Ögruppen ligger mellan Island och Skottland, Fårskötsel är en viktig näring, Man tillhör konungariket Danmark, Ögruppen består av 18 öar.
GRÖNLAND - Det är världens största ö, Här har man självstyre, 80 procent av markytan är täckt av is, Ön hör egentligen till Nordamerika, Huvudstaden heter Nuuk, Förre bodde det bara inuiter på ön, Man tillhör konungariket Danmark, Säl- och valfångst är viktiga näringar.
2. Där är klimatet mildare.
3. handel, skatter, lagar
4. färinger
5. Landskapet är kargt med branta klippor, gräsklädda kullar och lite skog.
6. skidfärder, hundspannkörning, fjällvandring och båt kryssningar

sid 28

Karta

- 1 OSLO - 2 STAVANGER - 3 BERGEN
- 4 TRONDHEIM - 5 GALDHÖPIGGEN
- 6 GLITTERTIND - 7 GLOMMA - 8 MJÖSA
- 9 NORSKA HAVET

Frågor

1. Skanderna
2. fjordar
3. Inlandsisens tunga is har gröpt ut fjordarna.
4. Den varma Golfströmmen gör att hamnarna är isfria.

sid 29

1. ex. olja, gas, havet
2. utanför ögruppen Lofoten
3. Det är de två största oljefälten ute i Nordsjön.
4. Berggrunden till havs - utvinning av olja och gas - olja och gas
havet - fiskeindustri - fisk, skaldjur
havet - sjöfart - transport av varor
forsande älvar - vattenkraft - elektricitet
snötäckt berg - skidanläggningar - turism
5. Oslo - huvudstad, huvudgata Karl Johan
Bergen - gammal hansestad, näst största staden
Trondheim - grundades på 900-talet, hette Nidaros
Stavanger - centrum för oljeproduktionen
6. Bergen och Kirkenes

sid 30

1. Man paraderar på huvudgatan Karl Johan, hurrar och viftar med norska flaggor.
2. Till fjällen kommer mängder av turister som vill utföra olika vintersporter.
3. Man är ute och åker skidor.
4. sluttande skidspår
5. Grieg - tonsättare, Munch - konstnär, Amundsen - först att nå fram till Sydpolen, Heyerdahl - upptäcktsresande till havs
6. **Nationaldag - sjuttonde maj,**
Karl Johan - huvudgata i Oslo,
Holmenkollen - skidsportanläggning,
Galdhøpiggen - Norges högsta berg,
Statfjord - oljefält ute i Nordsjön
Bryggen - en huslänga från hansetiden i Bergen

sid 31

Karta

- 1 HELSINGFORS - 2 ÅBO - 3 BJÖRNEBORG
- 4 TAMMERFORS - 5 VASA - 6 ULEÅBORG
- 7 SAIMEN - 8 FINSKA VIKEN - 9 ÅLAND

Frågor

1. Vintrarna är kalla och snörika, samt somrar som kan bli riktigt varma.
2. Här påverkas klimatet av Golfströmmen.
3. barrskog med tall

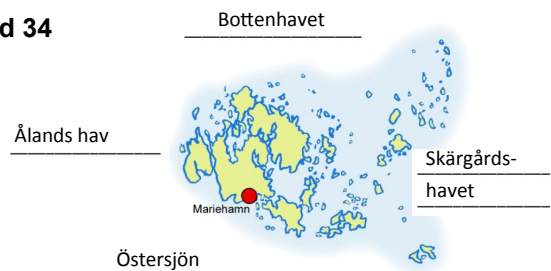
sid 32

1. Det är när flera sjöar hänger samman.
2. Saimen
3. De har bildats när inlandsisen gröpte ur sprickor i berggrunden.
4. papper, kartonger, virke, möbler.
5. Från berggrunden kan man få tag på malmer som innehåller olika metaller.
6. stora skogar - skogsindustri - papper, trävirke, möbler
berggrunden - gruvindustri - metaller
metaller - varvsindustri - kryssningsfartyg

sid 33

1. ex. Helsinki på finska, grundades av Gustav Vasa, ligger vid Finska viken, domkyrkan är ett populärt turistmål.
2. Åbo - Finlands äldsta stad, heter Turku på finska. Tammerfors - Finlands näst största stad, viktig industristad. Rovaniemi - Här finns ett tomteland. Björneborg - Här hålls en stor jazzfestival.
3. finländare.
4. Finnar pratar finländska och finlandssvenskar pratar svenska. Alla är finska medborgare.
5. Läraren rättar.
6. **Sibelius - finsk kompositör,**
Nokia - telekomföretag,
Mumintrollen - skapades av Tove Jansson,
Sauna - bastu på finska,
Fazer - chokladfabrik
Jultomten - bor i Rovaniemi,
Outokumpu - guldgruva

sid 34

1. Åland består av både berg, klippor och ångar. Här finns även en del furuskog.
2. Därför att marken har för länge sedan varit nedtryckt av inlandsisen och nu håller på att höja sig.
3. Mariehamn
4. egna lagar
5. lagtinget
6. utrikespolitik
7. euro
8. färjetrafiken, turismen och försäljning av olika fiskeprodukter.
9. paddling, cykling, segling, långfärdsskridsko-åkning

sid 35

Karta

1 REYKJAVIK - 2 KEFLAVIK - 3 AKUREYRI
4 SELFOSS - 5 HEKLA - 6 VATNAJÖKULL
7 SURTSEY - 8 ATLANTEN

Frågor

1. Island är uppbyggd av lava från vulkaner på havets botten. Efterhand har lavan stelnat och höjt sig över vattenytan som en ö.
2. Det beror på att långa fjordar skär långt in i landet.
3. Island har ett mildt kustklimat som påverkas av Golfströmmen. Här regnar ofta.

sid 36

1. torsk, kolja, sej, hälleflundra.
2. Där finns stora grässlätter som passar bra som betesmark.
3. flygplan, båtar, läskburkar, ölburkar.
4. Man använder sitt heta vatten, som i värmekraftverk görs om till elektricitet.
5. grässlätter - fårskötsel - ull, fårskinn, lammkött
heta källor - värmekraftverk - elektricitet
havet - fiskeindustri - fisk, skaldjur
heta källor - aluminiumframställning - elektricitet
6. Vikingarna gav staden namnet Reykjavik, Rökvik, eftersom man tyckte att vattenångor från de varma källorna såg ut som rök.

sid 37

1. Det är en varm källa. Om vattnet blir tillräckligt hett, kan det spruta rakt upp i luften som en fontän.
2. Stora askmoln från vulkanerna kan störa flygtrafiken.
3. Flytande lava och aska kan hota bostäder och samhällen, som ligger nära vulkanutbrott.
4. Den är stark och uthållig. Den är bara 145 cm i mankhöjd. Den har en extra gångart som kallas för tölt. Ibland även en gångart som kallas för flygande pass.
6. tölt, vulkan, republik, islandshäst, gejser, alltinget, Reykjavik, aluminium, torsk, Surtsey

sid 38

1. Ex. Växter lagrar solenergi i själva växten. Olja är lagrad solenergi, Vattenkraftverk drivs av vatten som "lyfts upp" av solenergi. Solenergi driver även vindar och havsströmmar.
2. Det är bränsle, som kol, olja och naturgas, som kommer från döda djur som levde på jorden för mycket länge sedan.
3. solenergi, kärnkraft, vindkraft, naturgas, vattenkraft, jordvärme, kol, uran, olja
4. FÖRNYBARA - solenergi, vindkraft, vattenkraft, jordvärme
ICKE FÖRNYBARA - kärnkraft, naturgas, kol, uran, olja

sid 39

1. Vi använder mycket olja i form av bensin och diesel till våra olika transporter.
2. Islands berggrund blir varm då den värms upp av jordens inre. Berggrunden värmer sedan upp grundvattnet som bildar mängder av heta källor.
3. Man pumpar upp det varma vattnet i ledningar som sedan värmer upp bostäder, växthus och utomhusbad.
4. Danmark
5. Norge, Sverige och Island
6. Läraren rättar.

sid 40

1. Att invandra betyder att man flyttar in i ett annat land. Att utvandra betyder att man flyttar ut från sitt land.
2. En flykting är en person som har flytt från sitt hemland för att de är hotade eller förföljda, eller så har man flytt från hungersnöd, naturkatastrofer eller krig.
3. Det är en person som tar betalt för att hjälpa flyktingar att fly.
4. Många flyktingar packas samman i bilar eller båtar. Båtarna är ofta överfulla och många flyktingar drunknar.
5. De skickas till en flyktingförläggning där de får bo medan det görs en utredning.
6. Det är ett tillstånd som ges av Migrationsverket som visar att flyktingen får stanna i Sverige.